

Науковий Вісник

ПОЛТАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

1(8)'2003

Серія

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

**Науковий вісник
Полтавського університету
споживчої кооперації України**
Серія "Економічні науки"

Видання "Вісник" Вищої Атестаційної Комісії України
"Науковий вісник" серія "Економічні науки" включено
до Переліку № 9 наукових видань, в яких можуть
опублікувати результати дисертаційних робіт на
кандидатського ступеня доктора і кандидата наук"

"Науковий вісник" видається з березня 2000 р.
Виходить три рази на рік.
Видання має державну реєстрацію серії **Економічні
науки** КВ 6553 видане 17.10.2001 р. Державним
інформативно-інформаційної політики, телебачення і
радіомовлення України.

Головний редактор **Наукового вісника** -
М.В. Доросин, кандидат технічних наук, професор.
Заступники головного редактора:
М.В. Воробей, кандидат економічних наук, професор;
М.В. Писаренко, доктор економічних наук, професор.
Коректорський секретар - Л.М. Шимановська,
кандидат технічних наук, доцент.

Серія Економічні науки (випуск 4-й)

Вересень 2003 р., № 1(8)

Редакційна колегія серії "Економічні науки":
С.С. Ніколенко - доктор економічних наук, професор
Головний редактор серії "Економічні науки";
М.В. Балабан - кандидат економічних наук, доцент;
М.В. Даничаренко - доктор економічних наук, доцент;
М.В. Губачова - кандидат економічних наук, доцент;
М.В. Дубиня - доктор економічних наук, доцент ПДТУ;
М.В. Кученко - доктор економічних наук, професор;
М.В. Коваленко - доктор економічних наук, професор;
М.В. Корняк - доктор економічних наук, професор ПДПУ;
М.В. Маріна - кандидат економічних наук, доцент;
М.В. Мистіна - кандидат економічних наук, професор;
М.В. Бізюченко - доктор економічних наук, професор;
М.В. Дель - доктор економічних наук, професор ЛКА;
М.В. Десткова - кандидат економічних наук, доцент;
М.В. Ніколенко - доктор економічних наук, професор ПДПУ.

Всі права, концепція, зміст і дизайн **Наукового вісника**
є інтелектуальною власністю Полтавського
університету споживчої кооперації України і
захищається законом про авторські і суміжні права.

Матеріали друкуються мовою оригіналу.
Попереджувати про посилання на **Науковий вісник** обов'язкове.

Літредaktor О.О. Яркова.
Випусковий редактор М.В. Філатов.
Верстка А.В. Міщенко.
Коректори Т.Р. Третяк, О.А. Лялюк.
Дизайн обкладинки М.Л. Шевченко

Випуск затверджено на засіданні Вченої ради
Полтавського університету споживчої кооперації України,
сесія № 8 від 17.09.2003 р.

Випусковий оригінал-макет виготовлено в редакційно-
видавничому центрі Полтавського університету споживчої
кооперації України. Здано до набору 10.10.2003 р.
Початок до друку 24.10.2003 р. Формат 64x80 1/8. Ум.-
друку арк. - 14,61. Обл.-вид. арк. - 18,31. Наклад: 300 екз.

Адреса редакції **Наукового вісника**:
36014, м. Полтава, вул. Ковалів, 3. Тел. (05322) 2-08-18,
факс: (0532) 50-02-22. E-mail: no@pci.poltava.ua.

Готовлено до друку і видано редакційно-видавничим
центром Полтавського університету споживчої кооперації
України. 36014, м. Полтава, вул. Ковалів, 3. Зам. № 168

За точністю цифр, географічних назв, власних імен,
біографії, цитат та іншої інформації відповідає автор.
Думка редакції не завжди співпадає
з точкою зору авторів.

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ
УКРАЇНИ
м. ПОЛТАВА

Науковий Вісник

ПОЛТАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

ЗМІСТ

Функціонування економічної системи

С.С. Ніколенко. Еволюція товарно-грошового господарства як процес становлення системи у цілісність	3
С.П. Скляр. Економічні умови і протиріччя розвитку виробництва у сфері споживчої кооперації в перехідній економіці (на прикладі хлібопечення)	8
Л.В. Руденко. Аналіз інвестиційної активності ТНК у векторі розвитку людських ресурсів	14
Л.І. Яковенко. Держава і проблеми підприємництва в Україні	18
Р.І. Біловол. Системний підхід до класифікації чинників виникнення кризи	20
Т.Є. Циба. Концептуальні засади становлення національної економіки	24
В.О. Шаповалов. Акціонерний капітал: методологія дослідження (політекономічний аспект)	30
Т.В. Бакуменко. Теоретичні підходи до формування валютних курсів в економіці	34
О.М. Шевченко. Системний аналіз стану і тенденцій розвитку ринку цінних паперів (зарубіжний досвід і українська практика)	39
В.М. Кузьомко. Ідентифікація регіону в системі управління	42

Економіка, організація і управління підприємством

І.А. Маркіна. Ринкове трактування закономірностей управління соціально-економічною системою підприємства	47
М.І. Сокур, П.Є. Гаврилов. Економічна оцінка еколого-інноваційних проектів та шляхи їх реалізації	53
О.В. Бондар. Ситуаційний менеджмент: типологія та вибір альтернатив	59
Т.А. Костишина. Гендерні особливості оплати праці в умовах ринкової трансформації економіки України	62

1), а також враховувати у своєму законодавстві всі аспекти діяльності міжнародних корпорацій, без співробітництва з якими реформування національної економіки неможливе.

Важко порушувати питання про перспективи розвитку національної економіки в співпраці з транснаціональним капіталом в Україні, яка поки що орієнтується на розв'язання скромних початкових господарських завдань - стабілізації економіки, формування реального бюджету, структурної перебудови. Проте здійснення цієї актуальної програми в умовах глобалізації без урахування вищезгаданого нереальне.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sack J. Consolidating Capitalism // Foreign Policy. - 1995. - № 98.
2. Pilling D. An-on-off Relationship (Glaxo Wellcome + Smith Kline, Hoechst + hhone bulenc) Accountancy International, 1999, February.
3. Национальная доктрина России (Проблемы и приоритеты) // Обозреватель. Проблемы. Анализ. Прогнозы. - 1994. - № 5-8 (Спецвыпуск).
4. Сакс Дж. Рыночная экономика и Россия: Пер с англ. ВВСМРМ. - М.: Экономика, 1994. - 331 с.
5. Львов Д.С. Реальный курс экономических преобразований // Экономика и математические методы. - 1994. - Т. 30. - Вып. 1. - С. 5-18.
6. Силов В. В. Принятие стратегических решений в нечеткой обстановке (в политике, макроэкономике, социологии, менеджменте, медицине, экологии). - М.: ИН-ПРО-РЕС, 1995. - 228 с.
7. Comprehensive National Strenght: A Basic Study (Summary), Tokyo. - P. 19-22.
8. Вопросы экономики. - 1996. - № 6.
9. Звонит звонок на перемену. - 1996. - № 1 (5).
10. Информация Мирового банка. Комментарий Morgan Grenfell Finance Limited, Moody's and Standard @ Poor's.
11. Gwartney J. & Lawson R. Economic Freedom of the World 1997. - Vancouver, 1998.
12. Японская экономика в преддверии XXI века. - М.: Наука, 1991. - 406 с.
13. Бухвальд Е., Гловацкая М., Лазаренко С. Макроаспекты экономической безопасности: Факты, критерии и показатели // Вопросы экономики. - 1994. - № 12. - С. 25-44.
14. Lawrence R. Klein. Components of Competition. Science. 241. 15. July, 1988.
15. Nonaka I. & Takeuchi H. The Knowledge - Greeting Company: How Japanese Companies Greate the Dynamics of Innovation. - N.Y.: Oxford University Press, 1996.

АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ (політекономічний аспект)

В.О. Шаповалов.

Полтавський університет споживчої кооперації України.

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, надали особливої гостроти і значущості дослідженню концептуальних підвалин економічної теорії. На початку трансформаційного процесу здавалось, що ці основи добре відомі реформаторам, а проблема полягає в тому, як наявні знання пристосувати до вітчизняної дійсності. Проте реальність показала, що не все гаразд "у нашому домі".

Сучасна економічна думка в Україні стикнулася з великою кількістю складних економічних проблем при відносно невеликій кількості теоретичних досліджень. Проблеми практичної діяльності взагалі закрили той факт, що в основі господарювання лежить теоретичне дослідження. "Недооцінка впливу економічної науки на здійснення перетворень в ... економіці відштовхнула від неї багатьох дослідників, що кинулись в пошуках істини в практику, часто не маючи уяви про основи економічних знань" [1, С. 15]. Зокрема це стосується і методологічних засад дослідження такої економічної категорії, як "акціонерний капітал".

На жаль, останні публікації щодо здійснення трансформаційних перетворень у нашій країні цій

категорії приділяють мало уваги. Здебільшого вони акцентують увагу на процесах приватизації та роздержавлення, досліджуються відносини власності та наголошується на необхідності їх реформування як базового елементу економічної системи, становлення різних її форм [9-12]. Не останню роль при цьому відводять акціонерній формі власності, як найбільш адекватній ринковим умовам. У дослідженнях такого характеру досить детально описується сутність акціонерної власності і причини її виникнення [6], наводяться форми її реалізації [7], описуються функції, що виконує акціонерна власність в сучасних умовах, характеризуються процеси акціонування в перехідній економіці України [3].

Але поряд з цим категорії акціонерного капіталу не надають достатньої значущості, розглядаючи його як такий, "що є основою капіталу акціонерного товариства та частиною його власного капіталу; формується на основі статутного (декларованого) капіталу акціонерного товариства; складається з визначеної кількості акцій" [2, С. 7]. Інколи взагалі поняття акціонерного капіталу та акціонерної власності ототожнюються, взаємозамінюються. Акціо-

черна власність представляється у формі "органічної єдності реального і фіктивного капіталу" [6, С. 58]. Але, на наш погляд, це є не досить коректним з економічної точки зору. Адже ці дві базисні категорії сучасної економічної теорії не є тотожними, вони досить тісно між собою пов'язані і в ринковій середовищі нерозривні. Представляти акціонерний капітал як пасивний об'єкт власності — не тільки невірно, але й методологічно помилково.

Викладене вище і зумовило тему цієї статті: *методологічна оцінка акціонерного капіталу як економічної категорії*. Дослідження акціонерного капіталу вимагає уточнення його сутності як економічної категорії, визначення його специфічних особливостей, аналізу як сукупності економічних відношень. Для того, щоб розкрити соціально-економічну сутність акціонерного капіталу, необхідно:

- дослідити основні аспекти прояву сутності;
- розглянути акціонерний капітал як сукупність економічних відносин і як цілісну економічну систему;
- здійснити аналіз кожної складової цієї системи;
- розкрити тотожність та відмінність акціонерного капіталу та акціонерної власності.

Перш ніж розпочати вивчення суті акціонерного капіталу, визначимось з категорією самого капіталу з приводу сутності якого також не існує єдиного підходу, єдиної теорії. В економічній думці сформувалося дві основні течії щодо даної категорії: марксистська та мікроекономічні теорії капіталу. Так, згідно з Марксом, капітал — це вартість, яка приносить додаткову вартість, тобто самозростає. При цьому розкривається соціально-економічна сутність капіталу, під яким розуміється не просто якась річ-предмет, а визначене суспільне виробниче відношення, що реалізується в предметі і надає йому специфічний суспільний характер [8].

Мікроекономічна теорія капіталу представляє собою "три концентричних кола формально-логічних конструкцій" [8, С. 217]. Зокрема, теорія проценту, згідно якої капітал виступає у якості специфічного товару, як предмет попиту і пропозиції. Ця специфіка полягає у тому, що він не продається, а позичається і може виступати як в товарній, так і в грошовій формі, причому до його ціни завжди прираховується надбавка — процент. Іншою теорією капіталу є теорія прибутку, згідно якої капітал представлено як елемент (фактор) виробництва і джерело невизначеного доходу. Теорія інвестицій, яка є третьою мікроекономічною теорією, розглядає збільшення капіталу як наслідок здійснення фірмою інвестиційних витрат. Характерною особливістю цих визначених теорій капіталу є те, що в центрі залишається неокласичний принцип часткової рівноваги.

Не критикуючи вказані підходи до категорії капіталу, ми будемо сприймати капітал як вартість, що знаходиться в постійному кругообігу і, цим самим, величина його збільшується, що забезпечує отримання доходу від його руху.

Специфічною формою капіталу, яка набула ма-

сового розповсюдження, є акціонерна форма. Особливість акціонерного капіталу, на наш погляд, проявляється перш за все, у характері його утворення, а саме: як об'єднання кількох індивідуальних капіталів, які до цього функціювали розрізнено, в один крупний капітал. Тобто специфічність акціонерного капіталу, на відміну від інших форм (грошового, товарного або промислового чи фінансового), проявляється у способі його виникнення. Якщо згадані форми капіталу визначають стадію кругообігу або сферу функціонування капіталу (наприклад, промисловість), то акціонерний капітал визначає характер його формування.

Акціонерний капітал порівняно з індивідуальним має свої якісні відмінності. З одного боку, його розвиток означає заперечення низки ознак, притаманних індивідуальному капіталу, з іншого — для нього стає характерним зняття найбільш суттєвого обмеження в капіталі — самозростання вартості [5]. Акціонерний капітал представляє собою більш розвинуту форму порівняно з індивідуальним, він створює суспільну по формі концентрацію засобів виробництва і робочої сили. Акціонерна форма капіталу, що виникла як результат розвитку продуктивних сил, стала новим поштовхом до їх подальшого розвитку.

Організаційно-правовою формою акціонерного капіталу стає акціонерне товариство, яке на даний час є найбільш поширеною формою підприємництва. Ця форма підприємства стала найбільш зручною тому, що вона, з однієї сторони, дає можливість здійснювати централізацію капіталу шляхом акумулювання коштів дрібних інвесторів та передавати їх у розпорядження крупного капіталу, а з іншої — понижує ризик банкрутства власника капіталу, пов'язаний з господарською діяльністю, обмежуючи відповідальність сумою, сплаченою за акції.

В умовах широкого розповсюдження акціонерного капіталу у якості основної форми багатства стає акція. "Такі явища як централізація капіталу, фондова біржа, засновницький прибуток, дивіденд та ін. є похідними по відношенню до неї" [5, С. 43]. Акція стає інструментом, за допомогою якого акціонерний капітал одночасно перебуває у двох формах: у формі реального капіталу, втіленого у факторах виробництва, який утворює реальне багатство, та у формі фіктивного капіталу, представленого акціями корпорацій, що дають право на отримання доходу протягом певного періоду часу.

Акція є представником реального капіталу в тому розумінні, що їх курс (ціна) залежить від прибутку, який приносить корпорація. Але зв'язок між ними не прямий, а — опосередкований. Між рухом реального капіталу і оборотом акцій знаходиться позичковий капітал. Оскільки будь-яке право на майбутній дохід в цих умовах можна продати, то, й залежно від величини позичкового проценту, воно представляється як своєрідний капітал. Цей капітал не є реальним, дійсним процесом збільшення вартості. Проте шляхом продажу акцій така форма акціонерного капіталу може в будь-який момент

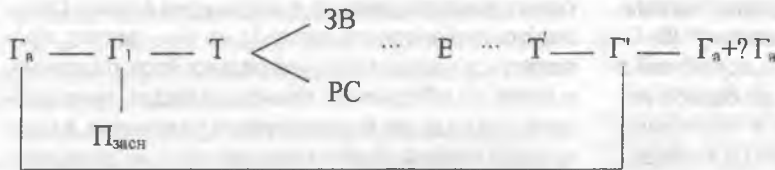

Рис. 1. Кругообіг акціонерного капіталу

стати для його власника реальним грошовим багатством. Тому рух титулів на дохід, якими є акції, представляє собою капітал. Але при цьому слід відмітити, що не фіктивна форма акціонерного капіталу визначає величину отриманого прибутку, а, навпаки, прогнозоване отримання доходу визначає величину цієї специфічної форми капіталу.

Між фіктивною та реальною формами акціонерного капіталу існує тісний взаємозв'язок. Це проявляється в тому, що капітал, вкладений у виробництво через акціонерне товариство, стає грошовим капіталом. При цьому акціонера більш за все хвилює не сам процес виробництва, а майбутній дохід на вкладений капітал, а сам акціонерний капітал "стає свого роду додатковим капіталом промислового підприємства, тобто фіктивним" [1, С. 31]. Реальним же акціонерний капітал стане в тому випадку, коли на грошові кошти від реалізації акцій будуть придбані фактори виробництва, і розпочнеться безпосередній процес виробництва.

Акціонерний капітал, як і будь-яка форма капіталу, знаходиться в постійному кругообігу. Він не річ, що знаходиться у спокої, а рух, який постійно відбувається в просторі і часі. Акціонерний капітал для збільшення своєї вартості весь час набуває і скидає функціональні форми, одночасно перебуваючи в кожній з них. При цьому він проникає в усі сфери суспільного виробництва: у промисловість, торгівлю, сферу послуг, страхування та кредитування. Практично не існує такої галузі, в якій би не існувало акціонерного капіталу у вигляді акціонерних товариств або корпорацій. Акціонерний капітал став ефективним засобом виникнення фінансового капіталу як об'єднання промислового та банківського капіталів.

З врахуванням загальновідомої формули руху капіталу, кругообіг акціонерного капіталу можна представити у такому вигляді (рис. 1) [1].

В результаті реалізації акцій акціонерне підприємство отримує еквівалент їх номінальної вартості Γ_1 і $\Pi_{засн}$ — засновницький прибуток. Γ_1 піде на придбання засобів виробництва і робочої сили, після чого можна говорити про перетворення фіктивного капіталу в реальний. Якщо при цьому відбудеться розрив стадій обігу і виробництва, то виникає небезпека зведення кругообігу акціонерного капіталу до $\Gamma_a - \Gamma_2 - \Gamma_a$ (Γ_2 — додаткові гроші) і віддаленню його від реального виробництва. Акціонерний капітал працює на обслуговування грошового обороту, сам на себе [1].

Властивість акціонерного капіталу приносити додаткову вартість (прибуток) реалізується у про-

цесі виробництва, який постає як відношення капіталу — з одного боку, та праці — з іншого. І капітал при цьому буде виступати як вартість, що примножує себе внаслідок витрат робочої сили. В цьому визначенні фіксується відношення між людьми в процесі збереження і

примноження вартості. Саме рух вартості (в акціонерному аспекті) визначає фігуру присвоєвача її постійного приросту — акціонера, у володінні якого знаходяться акції. Акція є специфічним титулом на частину доходу підприємства і забезпечує її власнику право на отримання частини прибутку, що створюється в акціонерній компанії. Ця частина доходу відрізняється від прибутку, що отримує акціонерне товариство в цілому. Адже уже в рамках індивідуального капіталу середній прибуток розкладається на дві частини: підприємницький дохід і позичковий процент. Дохід акціонера не зводиться ні до середнього прибутку, ні до підприємницького доходу, ні до позичкового проценту. Власник акції отримує свою долю у специфічній формі — у вигляді дивіденду. Саме у дивіденді знаходить своє вираження акціонерний капітал як економічна категорія.

Еволюція акціонерного капіталу як результат розвитку продуктивних сил супроводжується суттєвою зміною статусу власників засобів виробництва в процесі суспільного відтворення. Якщо спочатку він (власник) сам брав участь в процесі використання капіталу, то згодом (зі зростанням капіталу) відходить від безпосередньої участі не тільки в процесі виробництва, але й від процесів його управління. Тобто акціонерний капітал модифікується, його можна розглядати з двох сторін: як капітал-власність та як капітал-функцію. Якщо розглядати акціонерний капітал як власність, то дивіденд буде виступати у перетвореній формі позичкового проценту, оскільки власник акцій вкладає свої кошти в акціонерне товариство в надії отримати майбутній дохід вищий, ніж, наприклад, по банківських ставках. Але, якщо розглядати акціонерний капітал як капітал-функцію, то дивіденд потрібно розглядати як перетворену частинку додаткової вартості, що створюється в процесі виробництва.

На даний час в більшості акціонерних підприємств управління стає прерогативою найманих службовців, менеджерів. Акціонер уже не повністю персоніфікує капітал-функцію, а з часом більша частина співтовариства акціонерів все більше віддаляється від функціонуючого капіталу. Проте слід відмітити, що акціонер не розриває, та й не може розірвати зв'язок з функціонуючим капіталом в тій мірі, в якій його акції є часткою цього акціонерного капіталу.

Рушійною силою виникнення акціонерного капіталу стала суперечність між обмеженими можливостями одноосібного власника та наростаючими потребами у капіталі. А оскільки капітал є економічною основою існування власності, то виникає

відповідна специфічна форма власності — акціонерна. Акціонерний капітал є підґрунтям для акціонерної власності. Проте це зовсім не означає, що акціонерний капітал є пасивним об'єктом власності або ж можна отожденовати поняття акціонерного капіталу та акціонерної власності. Категорія акціонерного капіталу є самостійною в економічній науці і має власну соціально-економічну сутність, яка відрізняється від суті акціонерної власності.

Якщо розглядати акціонерну власність з юридично-правових позицій як зовнішню форму відносин власності, то вона буде розкриватися як сукупність речей, що належить групі акціонерів. Тобто, акціонерна власність виступає у предметно-речовій формі і відноситься суголбо до певного об'єкта. Головним об'єктом акціонерної власності виступають засоби виробництва, які є необхідною умовою виробничої діяльності і в капіталістичних умовах виступають як капітал у предметно-речовій формі. Таким чином, якщо засоби виробництва розглядаються як об'єкт акціонерної власності, то і капітал стає об'єктом цих же відносин власності. Саме це і дає можливість отожденовати акціонерний капітал та акціонерну власність.

Проте ми вважаємо, що між вказаними категоріями економічної науки існують розбіжності. Коли мова йде про акціонерну власність, то при цьому фіксуються об'єктивні форми привласнення акціонерними частками перетвореної додаткової вартості у формі дивіденду. Поняття акціонерного капіталу відображає відношення різних елементів виробництва в процесі створення і збільшення вартості.

Поняття власності та капіталу у їх акціонерній формі тісно між собою взаємопов'язані, оскільки процеси збільшення вартості та процеси її привласнення взаємопереплітаються, взаємообумовлюють один одного. Так, якщо процес виробництва в акціонерному товаристві розглядати як процес привласнення-відчуження створеного продукту, то акціонерний капітал розглядається як власність. І, навпаки, якщо, відмітивши об'єктивні форми привласнення створеного продукту, звертаються до аналізу закономірностей його створення, то акціонерна

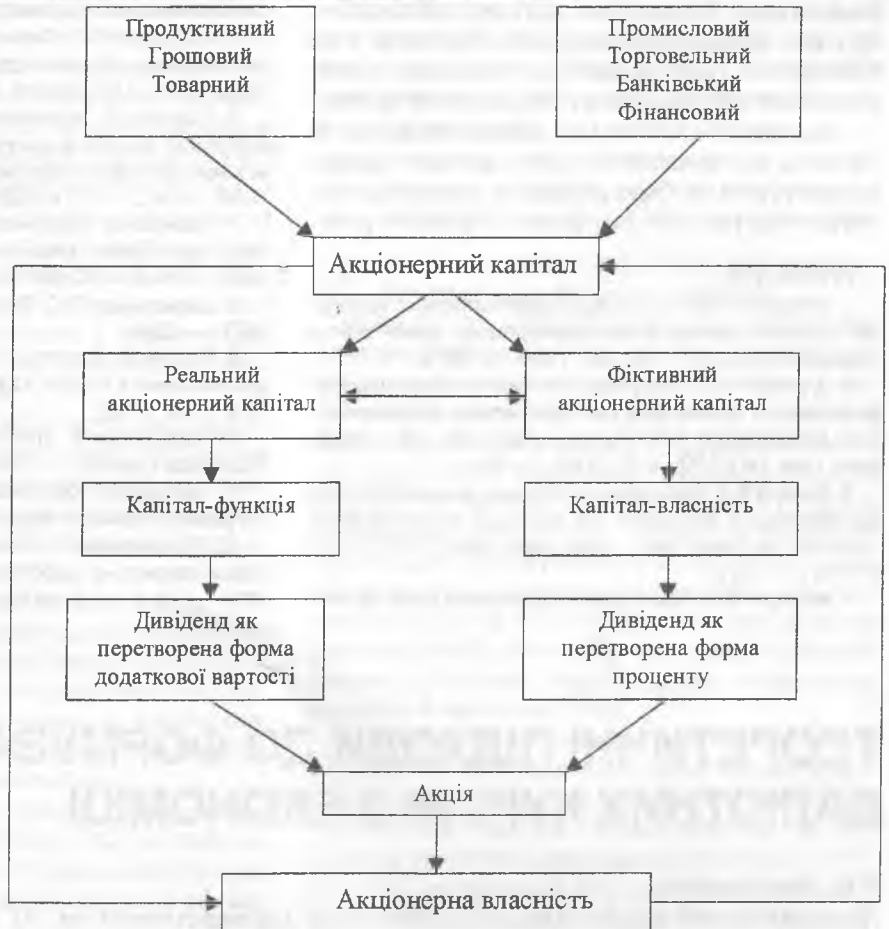

Рис. 2. Структура акціонерного капіталу

власність буде виступати у якості капіталу.

Таким чином, категорія "акціонерний капітал" в економічній науці є самостійною, але доволі складною при дослідженні її соціально-економічної сутності. Акціонерний капітал представляє собою складну систему, що включає в себе різні, але взаємопов'язані елементи. Кожен з цих елементів можна розглядати та досліджувати окремо, проте для вивчення суті акціонерного капіталу ці складові частинки необхідно об'єднати, щоб мати цілісну картину змістовності категорії акціонерного капіталу. Схематично структуру акціонерного капіталу відображено на рис. 2.

Можемо зробити певні висновки щодо соціально-економічної сутності акціонерного капіталу:

- акціонерний капітал виражає економічні відносини, що виникають в процесі об'єднання індивідуальних капіталів в один асоційований капітал;
- акціонерний капітал являє собою цілісну економічну систему різних форм капіталу, кожна з яких може бути розглянута як підсистема і сукупність взаємопов'язаних елементів, що виконують певні, визначені функції;
- акціонерний капітал здійснює безперервний рух, проходячи стадії виробництва та обігу;
- як будь-яка система, акціонерний капітал повинен включати об'єкти та суб'єкти, на яких направ-

лена його дія. Такими об'єктами є кругообіги капіталу у всіх функціональних формах. Суб'єктом є усі господарські ланки та інституції економіки, в інтересах яких здійснює свій рух акціонерний капітал;

- акціонерний капітал має високу ліквідність та гнучкість, що проявляється у його здатності швидко концентрувати необхідні ресурси та здатність до переорієнтації при зміні зовнішніх та внутрішніх умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беляева И.Ю. Интеграция корпоративного капитала и формирование финансово-промышленной элиты (российский опыт). — М.: ФА, 1999. — 296 с.
2. Єранкін О.О. Акціонерний капітал підприємств: формування і управління (за матеріалами бурякоцукрового підкомплексу АПК України): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02. — К., 2002. — 20 с.
3. Загарій В.К. Відносини акціонерної власності в умовах перехідної економіки (на прикладі промисловості України): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01. — К., 2001. — 19 с.
4. Кочеврин Ю.Б. Эволюция менеджизма (опыт полити-

ко-экономического анализа). — М.: Наука, 1985. — 224 с.

5. Кудряшов В.П. Современная акционерная капиталистическая собственность: сущность, эволюция, противоречия. — К.; Одесса: Лыбидь, 1991. — 200 с.
6. Рибалкін В., Мамичева Л. Акціонерна власність — внутрішня основа формування й функціонування соціального ринкового господарства // Економіка України. — 1998. — № 2. — С. 45-52.
7. Рибалкін В., Мамичева Л. Механізм і форми реалізації акціонерної власності // Економіка України. — 1999. — № 4. — С. 67-74.
8. Шемятенков В.Г. Теории капитала. — М.: Мысль, 1977. — 224 с.
9. Ларцев В. Сутність та основні форми процесу роздержавлення в Україні // Економіка України. — 2001. — № 9. — С. 17-23.
10. Логвиненко В., Лазня І. Власність і приватизація // Економіка України. — 1995. — № 1. — С. 33-42.
11. Несесенко Л. Деякі аспекти розвитку власності в сучасних умовах // Економіка України. — 1994. — № 9. — С. 53-58.
12. Павлишенко М. Роздержавлення і приватизація: новий погляд на проблему // Економіка України. — 1994. — № 9. — С. 59-68.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНИХ КУРСІВ В ЕКОНОМІЦІ

Т.В. Бакуменко.

Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка.

Теорії формування валютного курсу в економіці вивчають проблеми вартісної основи у співвідношеннях валют, їх залежність від стану платіжного балансу та особливості динаміки. Чіткі уявлення про дані процеси дозволяють обирати адекватні для конкретної ситуації режими валютних курсів та засоби їх регулювання.

Метою статті є висвітлення існуючих теоретичних підходів до формування валютних курсів.

Розвиток економічної теорії в сфері валютних курсів за радянських часів базувався на теорії паритету купівельної спроможності (сили), основна ідея якої полягає у тому, що валютний курс визначається співвідношенням між рівнем цін двох країн.

Слід зазначити, що сама по собі концепція паритету купівельної сили (ПКС) не є новою. Пошуком відповіді на запитання про залежність номінального обмінного курсу від купівельної спроможності валют економічна думка була зайнята декілька сторіч. Джерела концепції ПКС виявляються ще в працях представників Саламанської школи (XVI ст., Іспанія), в роботах меркантилістів XVI-XVII ст. і Д. Рікардо.

Проте активно концепція ПКС починає розвиватися на початку XX ст. Шведський економіст Густав Кассель, який був головним ідеологом реформування післявоєнної валютної системи, спробував використувати ідею ПКС у практичних цілях. У ро-

ботах 1920 і 1921 рр., спрямованих на обґрунтування принципів відновлення валютної системи, Г. Кассель запропонував у якості основи для визначення обмінного курсу розраховувати паритети купівельної спроможності валют.

В сучасній історії економічної думки концепція ПКС пов'язується в першу чергу саме з фігурою Г. Касселя. Його наукові статті, що містять розгорнутий виклад властивостей ПКС та функціональної ролі цієї категорії у валютних відносинах, поклали початок оформлення ідеї в концепцію. І хоча далеко не всі економісти поділяли положення Г. Касселя, згодом у нього виявилось досить багато прихильників, кожний з яких привнесив той чи інший елемент у розвиток концепції.

Згідно з загальним змістом ПКС, товар, що надходить у міжнародний обмін з внутрішньою ціною, вираженою в національній валюті, переоцінюється на кордоні в іноземну валюту за допомогою обмінного курсу валют. Через обмінний курс порівнюється кількість товарів і послуг, яку можна придбати на одиницю кожної з валют, що зіставляються, тобто таким чином порівнюється купівельна спроможність національних валют. Але важливо підкреслити, що взяті у кількостях, що відповідають обмінному курсу, валюти рідко володіють рівною купівельною спроможністю.

Тому розроблені особливі показники, що реалі-